

מסעי

בין המצרים

כשם ווי ביי הסתלקות הצדיקים גע-
פינט מען אז דער סדר הנהגה איז אין
צוויי קצוות: פון איין זייט דארף
דעמאלט זיין די הנהגה פון „בוכה
ומתאבל“⁹ אויף זיין אוועקגיין, ומאידך
גיסא, איז עס דער זמן¹⁰ צו לערנען פון
„מעשיו ותורתו ועבודתו אשר עבד כל
ימי חייו“, כדי צו ממשיך זיין און גיין
בדרכיו אשר הורנו¹¹, וואס דאמאלס איז
דאך חל דער מאמר חז"ל¹² אז אויב
„זרעו בחיים“ איז „אף הוא בחיים“ —
וכלשון המשנה¹³ בנדר¹⁴ „הוי מתלמידיו
של אהרן“.

עד"ז איז בנוגע צום זמן פון חורבן
ביהמ"ק: מצד אחד, איז דעמאלט דער
חיוב על פי תורה פון „מתאבל על
ירושלים“¹⁴, פון דער צווייטער זייט, איז
דוקא בין המצרים דער זמן וואס פאר-
לאנגט א התחזקות מיוחדת אויף ניט

א. מסעי איז פרשת השבוע אין
וועלכער עס איז ניכר גלוי ובוטל די
שייכות פון דער פרשה צו דעם זמן
בשנה ווען מ'לייענט איר בתורה¹. זי
ווערט אלעמאל געלייענט בסמיכות צו
ר"ח מנ"א (בר"ח גופא; למחרתו: אדער
בשבת מברכים החודש מנ"א) און אין
דער פרשה: ווערט דערציילט און מחו-
דש אז מיתת אהרן איז געווען „בחדש
החמישי באחד לחודש“: מיתת אהרן
ובאריכות איז דערציילט פריער אין פ'
חוקת, אבער זמן מיתתו (ומספר שני
חיי) — איז בפרשתנו דוקא².

די שייכות איז ניט נאר אין דער סמי-
כות אין זמן פון מיתת אהרן כנ"ל, נאר
אויך בתוכן ענינם: אין חודש מנחם אב³
איז געווען דער חורבן ביהמ"ק⁴, שריפת
בית אלקינו — און חז"ל זאגן אז
„שקולה מיתתן של צדיקים כשריפת בית
אלקינו“ און „סילוקן של צדיקים קשה
לפני הקב"ה יותר כו' מחורבן בית
המקדש“⁵.

ג. של"ה במס' תענית שלו דרוש לפרשת מטות
(רז, ב.) ושם (רח, א.) „דרוש להספד מיתת הצדיקים
ולחורבן ביה"י“.

9 ראה מ"ק כה, א. רמב"ם הל' אבל פ"ב ה"ב.
10 כנודע שכל עמל האדם שעמלה נפשו בחייו
למעלה בבחי' העלם והסתר מתגלה נפשו בבחי'
גילוי מלמעלה למטה בעת פטירתו (אגה"ק סי' כה.
וראה סידור שער הל"ג בעומר (דש, ב"ג)), ומובן
שעד"ז הוא בכל שנה ביום פטירתו כידוע פ'
האריז"ל עה"פ הימים האלה נזכרים ונעשים (רמ"י
בספר תיקון שובבי"ם. ועוד).

11 ראה אגה"ק סי' זך וביאורו.
12 תענית ה, ב. וראה אגה"ק שם בביאור מחז"ל
דאשתכח יתיר מבחייתו.

13 אבות פ"א מ"ב.
14 תענית ל, ב (לגבי ת"ב). וראה ע"ד פרטי
הדינים ומנהגים בימי בין המצרים — טשו"ע או"ח
סכתא"א סוס"ב, סוס"ד, ס"ט, סט"ז ואילך. ובנ"כ שם.

1 ראה גם של"ה חלק תושב"כ (שסו, ב ואילך)
אלו שלשה הפרשיות (מטות מסעי ודברים) תמיד
חלים בין המצרים כי הוא דבר בעתו, ומבאר
השייכות בתוכנו. וראה גם לעיל ע' 378. וש"נ.

2 לג. לח.
3 כ, כה.
4 וראה לקו"ש ח"ח ע' 198 ואילך.
5 שכולו כלול בראש חודש.
6 שייכות מיוחדת לר"ח מנ"א עם החורבן —
עפדריזל (הובאה בפרש"י) עה"פ קרא עלי מועד
(ר"ח) לשבור בחורי (איכה א, טו).
7 ר"ה יח, ב.
8 איכ"ר פ"א, ט (לז). וראה כלי יקר פרשתנו
שם, מט. מגלה עמוקות עה"ת פרשתנו בתחלתה (מו),

אין „זרעו“ — תלמידיו ותלמידיו תלמידיו.

און דערמיט קומט צו א דגשה מיוחדת אין דעם קשר צווישן חורבן בית המקדש (בחדש אב) און מיתת אהרן (בר"ח מנ"א): די סיבה פון חורבן בהמ"ק (השני) איז געווען דער חטא פון שנאת חנם²¹, איז דער תיקון אויף דעם איז דער ענין: „הוי מתלמידיו (שקרוים בניו²² — זרעו) של אהרן אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה“ — אהבת חנם.

ב. לכאורה קען מען פרעגן: ביי הסתלקות צדיקים איז דער לשון „מה זרעו בחיים אף הוא בחיים“ (און ניט „כאילו“ הוא בחיים) — אז דורך דעם וואס „זרעו“ גייט „בדרכיו“ וכו' ווערט אויפגעטאן אז „הוא בחיים“ — וויבאלד אז די חיים פון א צדיק „אינם חיים בשרים כ"א חיים רוחניים“, איז „הוא בחיים“ (זיינע אמת'ע חיים — „חיים רוחניים“ ווערן ממש נמשך אויך שפע-טער):

משא"כ בנוגע עסק אין צורת הבית, איז דאך נוגע דער בית המקדש הגשמי, (צו מקריב זיין דארט קרבנות גשמיים — דלא כשחרב ביהמ"ק וואס תפילות²³ במקום קרבנות תיקנום) — און דיבור און לימוד הנ"ל וואס „אני מעלה עליהם כאילו הם עוסקים בבנין הבית“, איז דאס לכאורה נאך כדיבור התפלות?

איז דאס אבער ניט אזוי. ווען תורת אמת פארגלייכט צוויי זאכן (ווי בנוד"ד, אז דורך לימוד אין צורת הבית כו', איז „אני מעלה עליהם כאילו הם עוסקים

אראפפאלן ביאוש פון גלות ח"ו, וויסן, כסיום וחיותם הפטורת פ' מסעי אז מעתה¹⁵ קראת לי אבי אלוף נעורי אתה, ומה טוב — אויף מעודד זיין זיך און אידן בכלל אין דעם חושך כפול ומכופל פון עקבתא דמשיחא¹⁶ און דערצו נאך בבין המצרים — דורך דעם חיזוק ב„אחכה לו בכל יום שיבוא“ און לערנען און עוסק זיין זיך אין „צורת הבית ותכונתו ומוצאו ומובאיו וכל צורתו ואת כל חוקותיו“¹⁷, וואס דאמאלס איז דאך, כמחז"ל¹⁸, „אל הקב"ה (ליחזקאל) גדול קרייתו בתורה כבנינה לך אמור להם ויתעסקו לקרות צורת הבית בתורה ובשכר קרייתו שיתעסקו לקרות בה אני מעלה עליהם כאילו הם עוסקין בבנין הבית“¹⁹.

און כשם ווי דאס איז בנוגע צום ביהמ"ק — עד"ז איז בשייכות צו מיתת צדיקים: דורך דעם וואס מגייט בדרכיו וכו', איז כנ"ל „אף הוא בחיים“, אז די חיים אמיתיים פונעם צדיק, וואס „חיי הצדיק אינם חיים בשרים כ"א חיים רוחניים“²⁰ שהם אמונה ויראה ואהבה²¹, ווערן נמשך און זיינען „חיים וקיימים“

(15) ירמ' ג, ד.

(16) סיום מס' סוטה.

(17) יחזקאל מג, יא.

(18) תנחומא צו יד.

(19) ובפסיקתא דר"כ (פ' ו) פסיקתא רבתי (פט"ז) ויקר' (פ"ז, ג) יל"ש (יחזקאל שם): אמר הקב"ה הואיל ואתם מתעסקים בו כאילו אתם בונים אותו. וביל"ש שם לפנ"ז (ממדרש ילמדנו) עה"פ (שם, י) אתה בן אדם (קרוב ללשון התנחומא): איל לאו אע"פ שאינם עושים אותו עכשיו יהו קורים בצורת הבית ואני מעלה עליהם כאילו בבנינו הם עוסקים. וראה לקמן בפנים סעיף ג' ובהערות.

(20) בשני יודין, אבל לפני זה „בשרים“ — בחד יד. ולכאורה צ"ל בשווה בשתי התיבות.

(21) יומא ט, ב.

(22) ספרי ופרש"י ואתחנן ו, ז.

(23) ברכות כו, ב. שו"ע (ואדה"ז) או"ח סי'

צח (ס"ד).

(*) ביל"ש „בו“, וראה לקמן הערה 72.

הקריב חטאת וכל העוסק בתורת אשם כאילו הקריב אשם וכיו"ב, וואס דער „כאילו הקריב" בא קרבנות איז ניט בלויז אלס שחר, אדער און דער אויבער-שטער איז מכפר עי"ז אויף די עונות (דאס פועל'ט דעם זעלבן ענין)²⁶ פונקט ווי דער קרבן, נאר דאס איז (לכמה דעות, עכ"פ) א גדר פון הקרבת²⁷ הקרבן²⁸, ביז און מ'זאגט להלכה בנוגע

(26) להעיר מהלשון בתענית (כו, ב) מגילה (לא, ב) בזמן שקוראים לפני כו' אני מוחל להם על כל עונותיהם.

(27) ראה מתיב לויק"ר שם ד"ה כאילו אתם מקריבים: דריש היא העולה הכי זאת תורת העולה כשאתם עוסקים בתורת העולה היא הקרבת העולה בעצמו (וראה יפ"ת שם). וראה בחי' ויקהל שם „כאילו הקריב הקרבן עצמו כו' כאילו עשה המעשה והקריב קרבן על המזבח" (ולעיר דבפסיקתא דריש ופס"ר שם הרי"ז בא לתרץ „ולמה הוא אומרה ועונה פ' התמיד) כו' לפי שהיו ישראל אומרים לשעבר היינו מקריבים קרבנות ומתעסקים בהם ועכשיו שאין אנו מקריבים מהו להתעסק בהם א"ל הקב"ה כו'"].

וראה חדא"ג מנחות שם. לבוש או"ח ס"א ס"ו. פרישה שם ספ"ז (מפרשי). ושם בסו"ס נ בהחילוק דמשנת איהו מקומם ופרשת התמיד: פרשת התמיד שבקריאתו הוה כאילו הביא הקרבן ממש. וראה תר"ח שמות תקפג, א בסופו. וראה הערה הבאה ובהערה 30.

(28) ואולי זהו החילוק בין „קוראין לפני" שב-תענית ומגילה שם, שאז „מעלה אני עליהן כאילו

(*) ועד"ז הענין דתפלות במקום קרבן, אבל ראה טושו"ע ודאדא"ז (הני"ל הערה 23): ולכן צריך לזוהר וכי.

יש לומר, דכל תנאים אלו שבהם צריכה התפלה להיות דומה להקרבת קרבנות הם רק משום שהפעולה והתוצאה דתפלה דומה לקרבנות או דמעשה התפלה היא במקום מעשה הקרבנות, משא"כ בתורה הוא משום שלימוד תורת הקרבנות הוא בגדר הקרבת קרבן ממש. ולהעיר מלקו"ת רפ" פנחס: וכן בקרבנות מחשבה זו תפלה עבודה שכלב שכנגד הקרבנות ודבור הוא ת"ת דקרבנות כל העוסק בתורה עולה כו' ועבודת הקרבנות עצמן כו' מעשה.

אבל הלשונות ופרטי התנאים שבשו"ע שם

בבנין הבית") איז דאס דערפאר וואס באמת זיינען זיי איין זאך:

נאר, וויבאלד אז די תוצאות גשמיות פון עוסקין בפנ"מ קומט אראפ למטה שפעטער, ווערט עס געזאגט מיטן לשון „כאילו" — אבער אויך איידער דאס קומט אראפ אין פועל ממש (כבנדו"ד — איידער מ'מעג און מ'קען בויען דעם ביהמ"ק למטה בגשמיות) — איז דאס ניט באופן אז דער לימוד אין צורת הבית כו' איז בלויז א זכר (וכיו"ב) צום בנין ביהמ"ק, אדער (און אויך) אז דער אויבערשטער גיט דעם זעלבן שחר ווי ער גיט אויף בנין ביהמ"ק — נאר דורך דעם עסק בלימוד איז מען עוסק בבנין הבית.

ג. דער ביאור אין דעם איז מובן פון דעם וואס רז"ל²⁴ זאגן בנוגע לקרבנות, אז „כל העוסק בתורת חטאת²⁵ כאילו

(24) מנחות בסופו. וראה מדרשים הני"ל הערות 18, 19 (ובהערה הבאה).

(25) בשו"ע אדה"ו או"ח מהד"ת סו"ס, מהד"ק שם ס"א, ה"ל ת"ת פ"ב ס"א. כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה כו'. ועד"ז הוא בבעה"ט ר"פ צו ע"ה"פ זאת תורת העולה. ובבחי' (ס"פ ויקהל. צו ו, לז). כל העוסק בפרשת עולה כאילו הקריב עולה, בפרשת כו'.

ובפסיקתא (בהמשך לקרבן תמיד) ובויק"ר הני"ל הערה (19) „הואיל ואתם מתעסקין בהם כאילו... אתם מקריבים אותם" (ווי"ג „קרבנות", ובתנחומא שם „ואם תעסקו בהן אני מעלה עליכם כאלו בקרבנות אתם עוסקים", ובויק"ר ותנחומא הני"ל הוא עה"כ (ובהמשך לזאת תורת העולה).

(*) במהד"ת שם „כמו שאמרו חכמים ע"פ צו ו, לז) זאת התורה לעולה למנחה ולחטאת וגו'" (וכ"ה בבחי' צו שם). ובמנחות שם לפנינו היא עה"פ (צו, יח, ז, א). זאת תורת החטאת. זאת תורת האשם. (ועד"ז בה"ל ת"ת שם פ"א ס"ד). ועל הפסוק „זאת התורה לעולה וגו'" דריש ר"ל שם לפנינו. כל העוסק בתורה כאילו הקריב עולה מנחה חטאת ואשם. ראה חדא"ג מהרש"א שם. וראה לקמן בפנים ההערה מבנה"ט ומדרשים כו'.

(**) בויק"ר שם: מעלה אני עליכם כאילו

צו, פרשת הקרבנות" — "לא יאמר אל ביום לפי שאין מקריבין קרבן בלילה"²⁹, ועד"ז בנוגע כמה דינים והלכות אין תורת הקרבנות וואס דארפ'ן זיין בדוגמת הקרבנות³⁰.

הקריבום לפני³¹, שמדיש הפעולה לגבי הקב"ה והתוצאה מזה, ואני מחל להם כ"י, ל. עוסק מתעסקים בהם" שבמנחות, פסיקתא וויקיר שם, שבוה אומרים, כאילו הקריב, כאילו אתם מקריבים אותם³², פעולת ומצות ההקרבה. וראה שו"ע אדה"ו הל' ת"ת שם שמצד כל העוסק כ"י: נכון הדבר. . . ללמוד הלכות כל הקרבנות בשלימות כ"י כמבואר היטב בחיבור הרמב"ם כ"י, וראה פיה"מ להרמב"ם סוף מנחות: ראוי לאדם להתעסק בדברי הקרבנות ולשאת ולתת בהן (בתרגום קאפח: ולהתבונן בהם). באר שבע בהקדמה בסופה, וראה בחי' צו שם.

בכ"י ס"א הביא ב' המאמרי רז"ל (דתענית מגילה ודמ"ט מנחות) ביחד. ואולי — כי שם מדובר רק באמירת פרשת הקרבנות. ובטור אר"ח ר"ס מח, כדאי' במדרש כ"י כ"ז שעוסקין בהן מעלה אני עליהם כאילו הקריבום לפני, ובכ"י שם ציין לתענית ומגילה שם. וראה לקריש ח"ה ע' 438 ובהערה שם.

וראה לקריש ח"ב ע' 389.

(29) שו"ע אדה"ו מהד"ק שם ס"ג. ועד"ז במהד"ת שם (משו"ע שם ס"ז, וט"ז שם סק"ז), ולהעיר דמשנה מלשון הטור שם, טוב יותר לאומרים ביום³³, ושם ר"ס מח: כאילו הקריבו קרבן תמיד במועדו. וראה הלשון בסדר קרבן פסח (סידור הארז"ל, של"ה קמב, א. סידור אדה"ו) לפני ולאחריו (וראה בארוכה לקריש חלק לב הג"ל). אבל ראה אהר"ח במדבר (שבועות) ע' קנט ואילך. (30) ראה שו"ע אדה"ו מהד"ק שם (ס"א ואילך, ושו"ע): ולפי שכל קרבן . . . טעון נסכים לפיכך כ"י (ס"א): יאמר תחלה פ' חטאת ואח"כ פ' עולה מפני

שהתפלה היא במקום המד"ק ולכן צריך שתהי' דוגמת הקרבן ככונה ומעומד וקביעת מקום ובלי חציצה וכו' — הם לכאורה כמו הפרטים לגבי עסק בתורת הקרבנות (המבוארים בפנים ובהערה 30), ויתר על כן, ומה משמע, שגם התפצא דתפלה היא בגדר הקרבת קרבן ממש, ואכ"מ. — וראה לקריש ח"ב ע' 389.

(**) בתנחומא שם: לא תשכחו עצמכם לסדר הקרבנות אלא והזרו לקרות בהן לשנות בהן ואם תעסקו בהן אני מעלה עליכם כאלו בקרבנות אתם עוסקים. וראה (ע"ד החסידות) תריח שם, ע"ב ואילך.

עד"ז (ותירה מזו) איז בנוגע צו דעם עסק בצורת הבית כ"י (וואס ווערט דארטן אין מדרש³⁴ צוגעגליכן³⁵ צום עסק בהלכות קרבנות) ווי פארשטאנדיק פון לשון המדרש³⁶, אז אויף דער טענה פון יחזקאל, "עד עכשיו אנו נתונים בגולה בארץ שונאינו ואתה אומר לי לילך ולהודיע לישראל צורת הבית כ"י וכי יכולין הן לעשות הניח להם עד שיעלו מן הגולה כ"י", האט דער אויבערשטער געענטפערט, "ובשביל שבני נתונים בגולה יהא בנין ביתי בטל", און דערפאר זאלן זיי זיך עוסק זיין בלימוד, "צורת הבית כ"י" — ד.ה. אז

שחטאת כ"י (ס"ב): צריך לומר פ' הקרבנות מעומד . . . דוגמת הקרבנות שהיתה מעומדי (ס"ד): אבל לא יאמר כ"י אחר פ' חטאת כ"י והרי זה כמקריב חולין בעזרה כ"י (ס"ז). ועוד³⁷, וראה שם ר"ס מח. ובארוכה של"ה רא, ב ואילך, ושם (ר"ב, סע"א): וגם מאחר שכל העוסק בפ' הקרבנות לשם הקרבת הקרבן הוא במקום הקרבת הקרבן צריך שיהי' דומי

להקרבה בכל חוקותי' וככל משפטי. ובתנחומא שם בהמשך הענין (ועד"ז בפסיקתא וויקיר בקיצור לשון) למה הם מתחילים התינוקות של בית רבן ללמוד בספר ויקרא כ"י ומפני שהם טהורים כ"י שיהיו מתחילין תחלה בסדר הקרבנות יבואו טהורים ויתעסקו במעשה טהורים לפיכך אני מעלה עליהם כאילו הם עומדים ומקריבים לפני הקרבנות. וראה עץ יוסף שם: מפני שהעסק כ"י הוא כאילו הקריבם שפיר שייד' להתינוקות כ"י שאסור להקריב בטומאה. ועד"ז בפ' מהר"ו בויקיר. (31) תנחומא שם.

(32) ואם ברצונך לידע (האומר לפני' בקרבנות, שאני מעלה עליכם כאילו בקרבנות אתם עוסקים) בא וראה כשהקב"ה מראה ליחזקאל את צורת הבית כ"י, וגם בפסיקתא וויקיר הובאו בהמשך אחד. ובהל' ת"ת שם (בהל' הערה 25) שמצד כל העוסק כ"י, נכון הדבר אם אפשר לו ללמוד הלכות כל הקרבנות בשלימות וכל העבודות שבמקדש והלכות המקדש וכל כלי' כמבואר באר היטב בחיבור הרמב"ם ז"ל בס' עבודה וס' קרבנות.

(*) במהד"ת שם: אבל אצ"ל מעומד. אבל שם מפורש הטעם: מאחר שהוא איננו כהן העובד כ"י.

(**) וראה אלי' רבה סק"י וי"ג.

לערנען מיר עכ"פ וועגן צורתו כ' אלס
א זכר ושייכות רוחנית צום בנין
המקדש, נאָר אין דעם עסק בלימוד איז
דאָ מגדר מצות³⁹ בנין ביהמ"ק⁴⁰.

ד. ואת"ל, איז דאָס דער רמב"ם
מרמז פאָר די הלכות ביהמ"ה, אין אַג-
פאָנג סדר עבודה, וואָס ער ברענגט
דעם פסוק⁴¹, "שאלו שלום ירושלים
ישליו אוהביה": מיט דעם וואָס ער איז
מקדים דעם פסוק פאָר ה' ביהמ"ה
וספר עבודה, איז ער מרמז ומגלה, אַז
ס'איז דאָ אַ חובב וציווי פון "שאלו
שלום" (בדיבור וכו'), וואָס דאָס איז דער
לימוד אין די ה' ביהמ"ה וספר
עבודה⁴².

דורך דעם לימוד איז "בנין ביתי" ניט
„בטל“³³.

וי"ל דער ביאור בזה: די מצוה פון
„ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם“³⁴ איז אַ
מ"ע לדורות³⁵; עס ליגט אויף אידן³⁶ אַ
חובב צו בויען אַ בית המקדש. און דערי-
בער, בשעת אידן קענען ניט אויפבויען
דעם ביהמ"ק בפועל ובמעשה, צוליב
סיבות וואָס זיינען ניט אָפהענגיק אין
זיי³⁷, איז אָבער אויף זיי חל דער חובב
ומצוה³⁸ צו מתעסק זיין „בקריתיה“,
וואָס דורכדעם „כאילו אתם בונים
אותו“.

ד.ה. ניט נאָר ווייל מיר קענען ניט
בויען דעם ביהמ"ק בפועל, דערפאָר

(33) והיינו דה, כאילו הוא לא רק על עוסקים
בבנין הבית, על מעשה הגבירא דנחשב כאילו
האדם עוסק בבנין הבית, כיא גם על החפצא של
(בנין) הבית. וכמודגש בלשון הפסיקתא, ויקר
ויליש... שם, הואיל ואתם מתעסקים בו כאילו אתם
בונים אותו (כו'). ובמנחות שם: אלו תיח העוסקין
בהלכות עבודה מעלה עליהם הכתוב כאילו נבנה
מקדש בימיהם. וראה שיחת ש"פ ראה תשמ.

(34) תרומה כה, ח. רמב"ם ריש ה' בית הבחירה.
(35) להעיר מאוה"ח תרומה שם: היא מ"ע כוללת
כל הזמנים. . אפילו בגליות כו'. וראה ספרי דבי רב
לספרי (ראה יב, י — פי יד).

(36) ואף ש.בנין בית הבחירה הוא מה מצות
שהם חובה על הצבור לא כל איש ואיש (סהמ"צ
להרמב"ם בסוף חלק המ"ע) הרי כתב הרמב"ם (ה')
ביהב"ח פ"א הי"ב: „הכל חייבין לבנות ולסעד
בעצמן ובממונם אנשים ונשים“.

(37) בפועל, אף שהסיבה העיקרית תלוי בהם
דמפני חטאינו כו'.

(38) להעיר מבנין ויקהל שם: מצוה גדולה היא.
ובשו"ע אדה"צ או"ח סתריכ"א סט"ז: ומצוה ללמוד
ביו"ח משניות יומא כדי שתעלה האמירה במקום
הקרבנה.

(*) ראה לעיל הערה 28 ובשו"ה ה' עדי"ז לענין
שינוי השונות בהקרבת הקרבנות.

(**) וי"ל שזוהו החידוש דשמואל לגבי המאמר
לפניו ביליש שם.

(39) להעיר מהל' ת"ת לאדה"צ פ"א ס"ד (מכתבי
האר"ז). „שכל נפש מישראל כו' תקים כל התריג
מצות. . ודיבור ומחשבה הוא לימוד הלכותיהן על
דרך שאמרו חכמים כו' שכל העוסק בתורת חטאת
כאילו כו'“. וראה לקו"ט ר"פ פניחם. ובבאר שבע
שם: שכבר קדמונים אחזו שער שהלמוד והעסק
במצות הבלתי נזהגות בזמן הזה יותר הכרחי כו' כי
אחר שלשלמותינו צריכים אנו לעיין ומעשה בכל
חלקי תורתנו הקדושה ובוהו החלק הבלתי נוהג אי
אפשר בו המעשה והעיין והלמוד בו יספיק לנו
לעיין ומעשה יחד.

(40) להעיר מפיה"מ להרמב"ם מנחות שם,
שלאחרי שמביא „כל העוסק בתורה כאילו הקריב כו'
ואמרו ת"ח נעוסקים בהלכות עבודה מעלה עליהן
הכתוב כאילו נבנה ביהמ"ק כו' ועי' ראוי לאדם
להתעסק כו' מסיים „ולא יאמר הרי הן דברים שאין
צורך להן בזמן הזה כמו שאומרים רוב בני אדם“.

וראה הו"ו עשירי ריש מס' מדות.

(41) תהלים קכב, ו.

(42) כי כמו ש, מקדש תקרא ירושלים כולה'
(פיה"מ להרמב"ם ר"ה רפ"ד), כן מובן לאידך,
וכפשוטו של ענין, דבירושלים (נכלל) הכוונה (גם)
למקדש. ובפרט ע"פ תודיה מאי (ובחס"ס, סעי'כ)
דירושלים לא נתקדשה אלא בשביל הבית ואין יתכן
שקדושת הבית בטל וקדושת ירושלים קיימא.

(43) ראה לעיל הערה 32 מהל' ת"ת.

א קרבן⁴⁹. פונדעסטוועגן זעט מען, אז בומן הגלות, ווען ס'איז נישט מעגלעך צו מקריב זיין א קרבן, ווערט דורך תשובה (און יודי דברים) אויפגעטאן שלמות הכפרה⁵⁰, מ'איז מקיים בשלימות מצות התשובה⁵¹;

וכידוע די נפק'מ להלכה בפועל בנוגע לאל תשת גו' רשע להיות עד חמס⁵².

און נאכמער בשייכות לנדוד — דער ענין הגירות: הגם אז צוליב דער כניסה לברית צו ווערן א גר, "צריך מילה וטבילה והרצאת קרבן"⁵³, פונדעסט-

אויב דער רמב"ם וואלט געמיינט זאגן, אז מען דארף לערנען די הלכות (נאר) אלס "זכר למקדש", האט ער דאך געדארפט ברענגען דעם פסוק פון וועלכן די גמרא⁵⁴ לערנט עס אפ — "מנלו דעבדינו זכר למקדש שנאמר⁵⁵ כו' ציון היא דורש אין לה מכלל דבעי דרישה", ברענגענדיג דוקא דעם פסוק "שאלו שלום ירושלים" איז דער רמב"ם מדגיש אז ס'איז דא א באזונדער חיוב פון לימוד ועסק אין די פרטים און פרטי פרטים⁵⁶ (בדרך "שאלו"⁵⁷ ב"שלום") פון הל' בית הבחירה — נישט נאר בתור "זכר למקדש" בעבר און בכדי צו וויסן ווי צו בויען אים בעתיד, נאר א חיוב וציווי אינעם בנין ביהמ"ק בהווה, בזמן הזה.

משא"כ פון פסוק (און לשון) "ציון היא דורש אין לה", לערנט מען נאר ארויס דעם חיוב פון א דרישה, ע"ד ווי א זכר. ועפ"י קומט אויס אז דאס וואס מ'לערנט הל' בית הבחירה איז נישט נאר כדי מ'זאל וויסן ווי צו בויען אים לעתיד⁵⁸, נאר ס'איז אויך נוגע צום חיוב בנינו עכשיו, דורך דעם עסק פון די הלכות, דורך "שאלו שלום ירושלים".

ה. כעין דוגמא צום ענין הנ"ל בהלכה בפועל, געפינט מען ביי מצות תשובה און גירות:

די שלמות התשובה והכפרה אויף א חטא (בשוגג) איז דורך יודי דברים מיט

49 ראה רמב"ם ריש הל' תשובה. וראה בית אלקים להמביט שער התשובה פ"ב.

50 באנציקלופדיא תלמודית ערך חטאת ע' (תקג) כותב בפשיטות שאף בומה"ז כא"א צריך לכתוב חיובי חטאת שלו (וש"י) — ולא ראינו זה כלל (שרא'י) היא דבר הרגיל — שד"ח כללים מע' ל כלל עז. וש"י) וגם אבותינו לא ספרו לנו. — והמקורים שציינו שם י"פ בדוחק עכ"פ. ואכ"מ ומבואר במק"א. וראה הערה שלאח"ז.

51 וצ"ע בר' ישמעאל שכתב על פנקסו כו' לכשיבנה ביהמ"ק אביא חטאת שמינה' (שבת יב, ב) והרי אין מביאים חטאת נדבה. — ובכל אופן צ"ע דלא אישתמיט שום תנא וכו' לכתוב כן. ולגודל התמי' אולי י"ל ובפשטות: ר' ישמעאל ה' בזמן ר"י בן חנניא שאז ניתנה הרשות לבנות ביהמ"ק (בר' ספסיד) ובזמן שהוא קודם שנטלו הרשיון — קרה לר"ש שהטה וכתב על פנקסו. וראה בכל הנ"ל שיחת ר' תשרי תשמ"א.

52 משפטים כג, א. טושו"ע חו"מ ס"רס לד. אגה"ת פ"א. וראה קדושין מט, ב (ש"ע אה"ע סי' לח סקל"א). אבל אינו דומה פ"י לשון בנ"א (דהמקדש) ללשון תורה ("רשע" — בעדות).

וצ"ע בהמקדש את האשה ע"מ שהוא צדיק ולא ידעו שכבר חרב ביהמ"ק. וכן — בזמן ביהמ"ק אולי גם אז אין קרבן מעכב לקידושין כמו ש"א. אומרים כשמעון בן עזאי" (קדושין שם). וראה חלקת מחוקק שם סקמ"ד. ב"ש שם סקנ"ה. בית אלקים שם. תשובת חת"ס "קובץ תשובות" (ירושלים תשל"ג) תשובה כא. שיחת ר' תשרי הנ"ל.

53 רמב"ם הל' איסורי ביאה פ"ג הי"ד מכריתות ט, א.

44 ר"ה ל, א. סוכה מא, א.

45 ירמ' ל, יז.

46 ראה בחיי ס"פ יקהל. צורת הבית התהו"ט בהקדמה. פיה"מ ובאר שבע שצויינו לעיל הערה 28.

47 להעיר ממש"כ (ראה יג, טו) ודרשת וחקרת ושאלת, ודח"ל בזה (סנה' מ, סע"א).

48 ראה הקדמתו לפיה"מ בנוגע למס' מדות — הובא לקמן בפנים.

וועגן „בזמן הזה שאין שם קרבן צריך מילה וטבילה“⁵⁴ און דערמיט איז שוין די גירות אַ שלמות/דיקע; און דאָס וואָס „כשיבנה ביהמ"ק יביא קרבן“⁵⁵, רירט עס נישט אָן דעם גמר ושלמות פון זיין גירות בזמן הזה.⁵⁶

ו. ע"פ הנ"ל (ס"ג) יש לבאר וואָס דער רמב"ם זאָגט אין פיהמ"ש בהקדמתו בנוגע למס' מדות: „אין בו ענין אחר אלא ספור שהוא זוכר מדת המקדש (של בית שני) וצורתו ובנינו וכל ענינו והתועלת שיש בענין ההוא כי כשיבנה כ"ב יש לשמור ולעשות התבניות ההוא והתבניות והצורות והערך מפני שהוא ברוח הקודש“⁵⁷ כמו שאמר⁵⁸ הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל.⁵⁹

באָוואָרנט דער תוס' יו"ט⁶⁰: הגם אַז דער בנין ביהמ"ק דלעתיד איז נישט דומה צום בנין פון בית שני, און ווי דער רמב"ם אַליין זאָגט אין הל' בית הבחירה⁶¹ אַז „בנין העתיד להבנות אע"פ שהוא כתוב ביחזקאל אינו מפורש ומבואר, ואנשי בית שני כשבנו בימי עזרא בנוהו כבנין שלמה ומעין דברים המפורשים ביחזקאל“ — טאָ וואָס איז סו"ס די תועלת פון דעם וואָס מ'ווייט מדות פון דעם ביהמ"ק שני.

איז דער תויו"ט מבאר, אַז פונדעסט-וועגן איז אינעם לימוד פון מס' מדות דאָ אַ תועלת פאַרן בנין דלעתיד, צוליב די פרטים אין וועלכע דער בנין דלעתיד איז גלייך מיט בנין בית שני וראשון. און איה"נ, אַז ביים בנין דלעתיד וועלן זיין שינויים לגבי בב"ש, ווייל „יגלה הקב"ה עינינו . . . ולהבין הסתום בדברי יחזקאל ונבנהו, אבל מ"מ צריך לסיפור בנין השני שכן רוב ועיקרי הבנין מיוסדים בתבנית ה' אשר השכיל לדוד ולא ימוט“. און דאָס איז כוונתו של הרמב"ם אין זיין רא"י פון דעם פסוק (אַז דוד האָט געזאָגט צו שלמה) „הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל“⁶².

עס איז אָבער נישט אינגאנצן גלאַטיק: וויבאלד אַז עס וועלן אינעם בנין דלעתיד זיין כו"כ שינויים און מ'וועט מוזן אַנקומען צו „יגלה הקב"ה עינינו כו' . . . ולהבין הסתום בדברי יחזקאל“ — איז וואָס איז דער הכרח אין דעם „זוכר מדת המקדש וצורתו ובנינו וכל עינינו“ פון מס' מדות⁶³?

עפ"י הנ"ל איז מובן: וויבאלד די מ"ע פון ועשו לי מקדש איז אַ שטענדיקע, י"ל אַז ס'איז אַלעמאַל פאַראַן די מצוה פון עסק אין בנין המקדש, ד.ה. די מצוה באַשטייט נישט נאָר אין דעם עצם לימוד און ידיעה אין תורת הבית, נאָר אויך אין טאָן כל התלוי בישראל אַז ס'זאל זיין גרייט און מ'זאל קענען בויען תיכף⁶⁴, ביז אַז דאָס טוט אויף „אין בנין הבית בטל, כנ"ל.

60 וראה שו"ת חת"ס יו"ד סרלין, א"ח ס"ח. וראה גם בארוכה אודה"ח תרומה כה, ט.

61 בתו"ש שם מסיים: „ואילו לא היה זה הספור נכתב בספר לא מצאנו ידינו ורגלנו באותו הבנין העתיד שיבנה במהרה בימינו“. וצ"ע.

62 ראה פרש"י יחזקאל שם, יא: וישמרו ילמדו עיני המדות מפני שידעו לעשותם לעת קץ. וראה

54 רמב"ם שם ה"ה, ע"פ כריתות שם.

55 בנוגע לזמן הבית — ראה רמב"ם הל' מחוסרי כפרה פ"א ה"ב, צפ"ע הל' איסורי שם ה"ד.

וראה ריטב"א יבמות מו, ב סד"ה דיומא. נמוק"י שם ד"ה אנו רבנן בשם ר"י. רע"ב כריתות שם. ובכ"מ.

56 בהוצאת קאפח: והתועלת בכך שכשיבנה לשמור בו אותה צורה ואותו היחס כי אותו היחס מאת ה' כמו שאמר הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל.

57 דה"א כה, יט.

58 בפתיחה למס' מדות.

59 פ"א ה"ד.

איינער פון די אופנים ווי מען קען מתורן זיין די צוויי דיעות⁶⁷ — יש לומר: דער חלק וסוג פונעם בנין וואס איז מבואר ומובן פון דעם „ספור“ אין מס' מדות (ובלשון הרמב"ם „מעין הדברים המפורשים ביחזקאל“), וועט געבויט ווערן „בידי אדם“; און די פרטים וואס זיינען אין סוג פון „אינו מפורש ומבואר“, וועלן נתגלה ווערן משמים ע"י הקב"ה.

[אדער באופן אחר: דער בנין הבית למטה וועט זיין בידי אדם — ע"י משיח (וואס אים וועט מען מגלה זיין דאס וואס „אינו מפורש ומבואר“), און אין דעם מקדש דלמטה וועט זיך „אנטאן“ דער מקדש שלמעלה⁶⁸,

ובדוגמת וע"ד אש שלמעלה וואס האט זיך אנגעטאן אין דעם אש שלמטה — שמצוה להביא מן ההדיוט⁶⁹

וואס דאס וועט אריינברענגען די נצחיות אין דעם בנין דלעתידי].

און דערמיט איז מוסבר דער טעם השינוי והחילוק צווישן די ב' דיעות הנ"ל — דעת הרמב"ם אז משיח וועט בויען דעם מקדש, און דאס וואס דער זהר ומדרשים כו' זאגן אז ס'וועט גע- בויט ווערן בידי שמים:

דער רמב"ם וואס איז א ספר פון הלכות, וואס עפ"י הלכה איז בנין המקדש א חיוב מצוה אויף אידן, דער- פאר איז ער מדגיש דעם חלק פון בנין המקדש וואס וועט געבויט ווערן דורך

און דאס וואס לעתיד וועט מען בפועל דארפן אנקומען צו „יגלה הקב"ה עינינו ולהבין הסתום בדברי יחזקאל“, אדער וואס בכמה ענינים איז דעמאלט „כשיבנה משה ואהרן יהא עמנו“⁷⁰ און זיי וועלן מגלה זיין ווי עס דארף זיין — איז דאס ניט קיין גרעון אין דער מצות העסק בלימוד שהוא בגדר בנין ביהמ"ק, נאר דאס איז אן עילוי וואס וועט צו- קומען לעת"ל.

ז. כשם ווי דאס איז בנוגע צום לימוד ועסק און ידיעה פון צורת הבית כו' עד"ו י"ל איז דאס אויך בנוגע צום בנין הבית כפשוטו:

ס'איז ידוע אז אינעם אופן ווי אזוי דער ביהמ"ק דלעתיד וועט זיין געבויט, זיינען דא צוויי דעות: א) „יגלה“ ויבוא משמים שנאמר⁷¹ מקדש אדני' כוננן ידיך; ב) דער בנין וועט זיין בידי אדם, משיח וועט בויען דעם ביהמ"ק⁷².

צורת הבית שם בתחלתו: צוה השם ב"ה אל הנביא שיגיד לישראל שימדדו כל תוכן חשבון הבנין וישימרו הצורות בלבבם שמא היום יבא משיח ואין כאן בונה פונה לבנין בהמ"ק.

(63) תודיה אחד (פסחים קיד, סע"ב). וראה יומא ה, ב.

(64) פרש"י סוכה מא, סע"א. ר"ה ל, סע"א. וביה בתוס' סוכה שם. שבועות טו, ריש ע"ב ד"ה אין, ומסיים „וכן מפרש במדרש תנחומא“ (וי"ל שהכוונה לתנחומא פקודי יא). וז"א כח, א. ח"ב נט, סע"א. קח, סע"א. ח"ג רכא, א. וילקוט תהלים רמז תתמח בסופו. וראה תנחומא (באבער) בראשית יז (בסופו).

(65) בשלח טו, יז.

(66) רמב"ם הל' מלכים רפ"א ובסופו. וכמובן גם מ"ש בנוגע התועלת במס' מדות (נעתק לעיל בפנים). והוא ע"פ ירושלמי מגילה פ"א ה"א. ויק"ר פ"ט. ו. וראה גם ירושלמי פסחים פ"ט ה"א (תוספתא פסחים פ"ח, ב).

(67) ראה עוד אופנים לקו"ש ח"יא ע' 98. ח"ג ע'

84.

(68) ראה עד"ו ערוך לנר סוכה שם ד"ה אין.

(69) עירובין סג, א. יומא כא, ב. וראה לקו"ת ר"פ תצא (לד, ג ואילך). יוה"כ (סח, ג). סוכות (עח, ד). ברכה (צד, ב). וראה במדבר (יא, א).

ווי דער פסוק זאגט⁷¹, „אם ה' לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו“, אז (דער בית ראשון ושני זיינען „בניינא דבר נש דלית ב' קיומא כלל“, אבער) דער בית השלישי וויבאלד ער איז „בניינא דקוב“ה וועט ער זיין קיים לעולם —

דארף אויסקומען, אז דער קיום מצות בנין ביהמ"ק בזה"י דורך עסק בתורת וצורת הבית דארף אויך זיין מעין ודוגמת דעם בנין בפועל ע"י בני" לעת"ל — דער חיוב ומצות הלימוד והעסק אין מדות ותבניות וכו' וועלכע בנ"א ווייסן, אין דעם חלק הבנין וואס ווערט אויפגעטאן דורך בנ"א⁷².

לאידך, כשם ווי די שלימות פון מק-דש לעת"ל וועט דערגרייכט ווערן דוקא דורך דעם וואס יגלה ויבוא מן השמים כנ"ל, עד"ז איז אויך אין מצות הלימוד והעסק אין יעדן פרט וחלק פון מעשה הבנין, אז אויך אין דעם דארף מען אג-קומען צו „אני מעלה עליהם“, וואס דוקא דערמיט טוט זיך אויף תכלית השלימות (דעתה) אין דעם מצות הבנין דורך עסק אין תורת הבית.

ט. פון כל הנ"ל איז דא א הוראה מיוחדת פאר יעדן אידן: ראשית, אויף

אידן (און דורך דעם זיינען זיי מקיים זייער מצוה בשלימות).

משא"כ די ענינים אין מקדש דלעתיד וואס וועלן נתגלה ווערן בידי שמים — געהערן ניט צו דעם חיוב ומצות בנין ביהמ"ק, וואס ליגט אויף בניי.

אבער אין מדרש וזהר (פנימיות התורה) רעדט זיך וועגן שלימות און תכלית המכוון פון מקדש דלעתיד — וואס דאס וועט זיך אויפטאן דורך דעם עילוי אין ביהמ"ק וואס וועט אויפגע-טאן ווערן מלמעלה, „בניינא דקוב“ה⁷⁰ — דעריבער זיינען זיי מדגיש דעם בנין וואס וועט זיין בידי שמים.

ועפ"ז איז מובן דער ענין ווי ער איז לעת"ל, אז דאס וואס א חלק פון מקדש וועט נתגלה ווערן מן השמים, איז דאס ניט מחמת א חסרון ח"ו אין דער בנין שע"י בנ"א, דורך משיח צדקנו.

מיטן מעשה הבנין איז מען מקיים די מצוה פון בנין ביהמ"ק בשלימותו, ולאחר זה קומט וואס יגלה ויבוא משמים.

ח. עפ"ז יומתק וואס דורך דער איצטיקער התעסקות און לימוד וקריי"ן פון צורת הבית איז „אני מעלה עליכם כאילו הם עוסקים בבנין הבית“, אדער ווי דער צווייטער לשון „הואיל ואתם מתעסקין בו כאילו אתם בונים אותו“ (און אין ביידע קצוות):

וויבאלד אז לכל הדיעות וועט דער תכלית שלימות פון ביהמ"ק דערגרייכט ווערן דורכדעם וואס „יגלה ויבוא משמים“ — און דוקא דער חלק (וואס ווערט ניט געבויט בפועל דורך בנ"א) איז גורם די נצחיות אין דעם ביהמ"ק,

(71) תהלים קכז, א.

(72) ועפ"ז מובן הלשון דשמואל במדרשים (פסיקתא וויקרי) הנ"ל „כאילו אתם בונים אותו“, ולא כמ"ש בצורת הבית שם „ונראה לדקדק מלשונו (דשמואל בפסיקתא) שאמר בונים בו ולא אמר בונים אותו כו', שמשמעו קצת ממנו, וזה מפני שעניני הבנין הזה סתומים בלתי מפורשים. וראה בהמשך דבריו שם.

(*) כ"ה בצורת הבית שם. ולפנינו בפסיקתא דר"ב ופס"ר „אותו“. והלשון „בונים בו“ הוא כיליש יחזקאל שם.

און דאָס גופא פועל'ט, אַז פון דעם
 „כאילו אתם בונים אותו“, ווערט דער
 בנין ביהמ"ק כפשוטו בגשמיות דורך
 משיח צדקנו, און אין דעם ווערט גלייך
 נתגלה דער ביהמ"ק שלמעלה, ובמהרה
 בימינו ממש.

(משיחת מוצש"ק פ' מטו"מ תשל"ט)

וויפל עס איז מתאים, ובפרט אין די ימי
 בין המצרים, דער עסק אין תורת וצורת
 הבית מוצאיו ומובאיו וגו', וויבאלד
 דורך דעם איז מען מקיים אין זמן הגלות
 די מצוה פון בנין הביהמ"ק, ובמילא איז
 דאָס גופא מחליש דעם ענין פון חורבן
 ביהמ"ק (און גלות בכלל), און איז
 מחליש די ימי בין המצרים כו',

הוספות

•

שיחות ומכתבים